

Tema: Strategija oružane borbe

*Uvodno izlaganje general-pukovnika Nikole PEJNOVIĆA
prilikom otvaranja prve od više rasprava za »okruglim stolom«
o ključnim pitanjima naše strategije oružane borbe*

Centar za stratezijska istraživanja pokreće seriju rasprava za »okruglim stolom« o nekim temama iz oblasti *strategije oružane borbe*. Ovim raspravama želimo da postignemo sledeći cilj: da na metodološki valjan i teorijski utemeljen način podvrgnemo kritičkoj analizi neke kategorije naše strategije oružane borbe; da im pokušamo dati neke nove savremenije sadržaje; da im eventualno pribavimo nove argumente; da ih potpunije definišemo tamo gde to do sada nije postignuto na zadovoljavajući način; da razmotrimo ima li potrebe da uvodimo neke nove stratezijske kategorije; da razmotrimo valjanost nekih klasifikacija od kojih zavisi razumevanje suštine pojava; da iznova, u meri u kojoj je to nužno, analiziramo odnos naše strategije oružane borbe prema našoj sveukupnoj društvenoj misli i praksi, posebno prema našoj praksi opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Na taj način postizemo dvostruki rezultat: a) podstičemo na što širem planu napore za razvijanje naše vojnostratezijske misli uopšte, posebno naše vojne teorije, što je i naš stalan zadatak; b) u većoj ili manjoj meri doprinosimo boljem razumevanju naše prakse u oblasti opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, posebno u oblasti oružane borbe, što je takođe naš stalan zadatak.

Ovako, teorijski gledano, ambiciozne ciljeve nije moguće realizovati u užem krugu Centra za stratezijska istraživanja. Zato smo »okruglom stolu« na ovu temu dali široke armijske razmere. U raspravama, će, nadamo se, uzimati učešće najeminentniji teoretičari i istraživači iz oružanih snaga, nastavnici visokih vojnih škola, komandanti i rukovodioci vojnih ustanova najvišeg ranga. Na taj način želimo da okupimo što širi krug kompetentnih ljudi koji su poz-

vani i koji su u stanju da doprinesu razvoju naše strategije. Sastav »okruglog stola« neće biti stalan, već promenljiv i zavisice od teme koja se razmatra i od afiniteta svakog pojedinca. Za svaki »okrugli sto« za određena tematska područja, radna grupa iz Centra za strategijska istraživanja pripremiće uvodni, radni materijal, čija će osnovna namena biti da inventariše osnovne teorijske probleme, da ih raščlani do izvesne mere i da ukaže na moguće alternative njihovog teorijskog rešavanja i oblikovanja. Na taj način želimo da se animira široki krug stvaralaca iz oružanih snaga za probleme teorije naše strategije, i da se našim raspravama daju nužna usmerenja.

Upravo ovakvoj nameni treba da posluži i ovih nekoliko uvodnih napomena koje dajem na samom početku naših rasprava. Nije mi, dakle, namera da obuhvatim sva područja planiranih tema i da dajem propozicije za njihovo razmatranje i raščlanjivanje. To bi bilo suviše pretenciozno. Biću zadovoljan ako moje reči budu uspele da usmere pažnju učesnika u raspravama na neka ključna pitanja i probleme naših tema, ako, dakle, uspeju da budu nekakvo prethodno animiranje za šire rasprave, i ako ne izađu iz opšteg konteksta naših nastojanja i potreba.

Ovom uvodnom rečju želim da pokrenem dva, po mom mišljenju, najvažnija pitanja: 1) zašto pokrećemo rasprave za »okruglim stolom«, odnosno kakvi su teorijski i praktični argumenti izazvali takvu potrebu; 2) koja su to ključna područja i njihovi sadržaji o kojima treba da vodimo buduće rasprave.

1. Neki teorijski i praktični razlozi za pokretanje rasprava o strategiji oružane borbe

Razlozi kojima se rukovodimo kada postavljamo na dnevni red teorijske probleme naše strategije su mnogobrojni i ukazaću samo na neke od njih:

a) *Otvorenost naše strategije kao teorijskog sistema.* Želim da kažem da dostignuća koja smo ostvarili u razvoju vojnostrategijske misli, i stepen njene teorijske izgrađenosti ne čine našu strategiju jednom za svagda dovršenom. Naprotiv, ona je otvorena za sva nova dostignuća u razvoju nauke, posebno vojne nauke, za dostignuća u razvoju našeg sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, za dostignuća u razvoju našeg sistema i za one podsticaje koji nam za razradu naše teorije otuda dolaze. Rečju, naša strategija mora slediti sve relevantne promene u onim sferama misli i delovanja sa

kojima je u vezi i bez čijeg uticaja nije u stanju ni anticipirati oružanu borbu u ONOR-u na strategijskom planu, niti uopštiti praktična iskustva naše savremene mirnodopske armijske prakse. Znači, moramo uvek zadržati kritički odnos prema svim stavovima naše strategije, kako bi ih stalno iznova dovodili u sklad sa našom društvenom i vojnom praksom i sa dostignućima svetske, a naročito vojne nauke.

b) *Promene u faktorima rata i oružane borbe.* Očigledno je da se radi o onim činjenicama i činionicima od kojih primarno zavisi svaka strategija i koji neposredno utiču na ratnu veštinu i na sadržaj, intenzitet i način izvođenja oružane borbe. Koji su to činioци?

Nema potrebe da ovde ulazim u teoriju faktora, pa da obrazložim njenu genezu, sadržaj i smisao svakog faktora ponaosob. Polazim od toga da je sve to poznato i konstatujem da upravo dinamika, sadržaj i smer promena, unutar poznata četiri faktora oružane borbe, u dijalektici njihovih međuzavisnosti i interakcija tvore opštu fizionomiju oružane borbe, njenu unutrašnju strukturu i karakteristike, smer i intenzitet njenih promena. Treba dalje konstatovati i to da se svaki faktor menja po meri promena onih materijalnih i duhovnih činjenica i činilaca koji konstituišu svaki od faktora, ali da dinamika njihovih promena nije ista, već da se neki menjaju brže, a neki sporije. Pri tom, neki od faktora ostavljaju utisak relativnog mirovanja, iako se o mirovanju uopšte ne radi. Na primer, faktori prostor i vreme reklo bi se da se menjaju sporije od drugih, mada ni oni — naročito prostor — ne ostaju bez stalnih vidljivih i nevidljivih promena. Naprotiv, čovek svojim delovanjem menja izgled prostora i samim tim utiče na način na koji se prostor ispoljava kao činilac oružane borbe, čak i ako se apstrahuje relacija prostor — tehnika. Ljudski faktor ima svoju vrlo naglašenu dinamiku razvoja, ali u zadatim društvenim uslovima, sa izgrađenim sistemom vrednosti, idejnih i političkih opredeljenja, ovaj faktor se relativno stabilno ponaša. Naravno, dinamičnost u njegovom ponašanju, pored ostalog, unosi i nemogućnost (u konačnom smislu) da se egzaktno predvidi čitav niz tzv. situacionih ponašanja koja su proizvod onoga što čovek kao vrednost objektivno sobom nosi i onog što specifičnost same situacije nalaže i znači, i što na neki način neminovno upravlja čovekovim ponašanjem, bez obzira na to što čovek svojim delovanjem upravlja i samom situacijom. Hoću reći da je ponašanje čoveka kao faktora oružane borbe upravo dijalektička sinteza onoga što on objektivno jeste i onoga što situacija nalaže. U datim društvenim uslovima (najšire shvaćeno), ljudski činilac rata i oružane

borbe se relativno stabilno ponaša i sigurno predstavlja faktor i u uslovima fantastičnog razvoja ratne i druge tehnike.

Najintenzivniju dinamiku promena doživljava upravo materijalno-tehnički faktor. Promene u toj oblasti su toliko skokovite da teorija nije u stanju da ih prati i na vreme uočava, i da na osnovu njih anticipira neke promene i tendencije u razvoju oružane borbe. Teorija uspeva samo da ih registruje. Otuda i stalna preterivanja, nekritično preuzimanje stavova iz parcijalnih studija i pojedinačnih razmatranja, koji nisu uopšte ili nisu dovoljno verifikovani. Rekao bih da je to dobrim delom i uzrok izvesnog straha od nedovoljno poznatih oružja koja se ili proizvode ili se nameravaju uvesti u proizvodne programe, a o tome se u našoj publicistici povremeno piše. Ovo neću detaljnije obrazlagati, jer smatram da je to ovom skupu potpuno poznato i jasno. Želim da naglasim samo to da su promene u naoružanju i vojnoj opremi toliko intenzivne da ih je teško pratiti, a kamoli objasniti i uopštiti. Te promene se odnose kako na pojavu novih vrsta oružja i oruđa i delova vojne opreme, tako i na poboljšanje kvaliteta ranije poznatih vrsta. Ove promene bitno utiču na fizionomiju i karakteristike oružane borbe uopšte, a shodno tome i na neka opredeljenja potencijalnih agresora. Dakle, ona izazivaju promene u njihovim doktrinama i strategijama. Samim tim, ove promene moraju da utiču i na fizionomiju oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu. Naša vojna teorija u svojim različitim segmentima mora da prati, proučava i objašnjava različite aspekte tih promena, a naša strategija mora uvek iznova otkrivati sve promene koje se događaju u ratnoj veštini uopšte — posebno u sadržaju, dinamici i načinima vođenja oružane borbe — koje su uslovljene i izazvane tehničko-tehnološkim dostignućima u proizvodnji i primeni naoružanja i vojne opreme. Jednom rečju, naša strategija te promene mora razmatrati sa stanovišta njihovih mogućih implikacija na način vođenja oružane borbe u ONOR-u, dakle, sa stanovišta principa i načela naše ratne veštine. Neminovno, ovakav stav, koji podrazumeva upitan odnos naše strategije prema svim činionicima koji je na neki način uslovljavaju, istovremeno podrazumeva i to da mi s vremena na vreme moramo rekapitulirati ono što smatramo značajnim, ono što mislimo da mora naći mesta u našim principijelnim stavovima. Pored toga, moramo odgovoriti na pitanje kakve će promene to izazvati u stavovima i sadržajima naše vojne teorije, naše strategije i naše ratne veštine. Jedino na taj način možemo da budemo u kursu događaja i da ne dozvolimo da oni upravljaju nama, već obrnuto, da ih mi spoznajemo i da njima upravljamo.

mo. Ovo je takođe jedan od bitnih razloga što mi, počev od danas, razmatramo neka značajna pitanja naše strategije oružane borbe.

c) *Nagomilano praktično iskustvo traži objašnjenje i teorijsko uopštavanje.* Jedan od veoma značajnih metoda izgradnje naše vojne teorije i naše strategije je metod uopštavanja vrlo bogate mirnodopske armijske prakse. Još šire, radi se i o iskustvu širokog kruga subjekata opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, jedinica, štabova i ustanova teritorijalne odbrane, mnogobrojnih struktura društva. Ta iskustva se odnose na mesto i ulogu tih struktura u sistemu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, posebno u pripremi i izvođenju oružane borbe u ONOR-u.

Polazeći od nepobitne činjenice da teorija ne uspeva uvek da blagovremeno anticipira raznovrsna praktična rešenja, može se pretpostaviti da praksa po sebi nameće niz novih i originalnih rešenja, koja traže teorijsku verifikaciju. Mada je praksa osnovni kriterijum istine, rešenja ipak doživljavaju punu verifikaciju tek kada se objasne i uopšte u vidu opštih principa i načela, merodavnih za ponašanje više subjekata, a ne samo jednog manjeg broja, i u ograničenom broju slučajeva. Teorijska saznanja koja se dobijaju ovim putem su dragocena, pored ostalog, i zbog toga što su zasnovana na praksi, pa makar to i ne bila prava ratna praksa, već vežbovne i druge aktivnosti oružanih snaga i društvenih subjekata.

Sve ovo znači da se naša vojna teorija, naša strategija posebno, moraju povremeno obraćati i toj vrlo razgranatoj tzv. mirnodopskoj praksi i da otuda treba da crpi značajan deo saznanja. Ovim putem se postiže dvojaki cilj: a) strategija i ratna veština u celini kao teorija doživljavaju svoju praktičnu verifikaciju, dovođenjem u sklad njihovih teorijskih iskaza sa činjenicama iz iskustva i b) strategija kao praksa (praktična rešenja u domenu organizacije oružanih snaga, rukovođenja i komandovanja, uloge društvenih struktura u oružanoj borbi, izvođenje oružane borbe itd.) doživljava svoju teorijsku potvrdu dovođenjem u sklad onoga što praksa nudi i nameće kao moguće praktično rešenje sa ranije potvrđenim teorijskim stavovima strategije. U tom dvostranom procesu verifikacije niti će sva praktična iskustva zadobiti rang teorijskih principa, niti će sve ranije poznati teorijski stavovi ostati nepromenjeni. U otvorenom dijalogu prakse sa teorijom i teorije sa praksom, mi smo u prilici da inoviramo teoriju, ali i da usmeravamo praksu koja će nam uvek iznova postavljati nova pitanja i nametati nova rešenja. Otuda i nasušna potreba ovoga dijaloga. I ovo je jedan od bitnih razloga zbog koga pokrećemo ove naše rasprave.

2. Ključna tematika područja „okruglog stola“ i njihovi osnovni sadržaji

Nakon ukazivanja na osnovne razloge kojima smo se rukovali za pokretanje rasprava za »okruglim stolom«, da kažem nekoliko reči o tome šta bi, po mom mišljenju, trebalo da bude predmet naših rasprava, bolje rečeno šta je to što mislim da treba pokrenuti. Odgovor na ovo pitanje neću dati iscrpno, već ću samo pokušati da usmerim vašu pažnju na neka područja za koja smatram da se neće moći mimoći. Njih nije ni moguće pokrenuti sva odjednom, naročito ne u ovakvom ne suviše ambicioznom pokušaju. Mnoga od njih će pokrenuti radne grupe u svojim uvodnim — radnim materijalima za svaki »okrugli sto«, a mnoga će pokrenuti i sami učesnici u raspravama.

a) *Definisanje agresije.* Možda ovo pitanje nedovoljno problem-ski zvuči i može da izgleda kao da je u osnovi i teorijski i doktrinarno već rešeno. Tačno je, naime, da su pojam i fenomenologija agresije u njenom klasičnom značenju i do sada zadovoljavajuće rešeni. Ali, u praksi međunarodnih odnosa, vezano za sadržaj pojma agresije događa se nešto što moramo uzeti u obzir. Praksa savremenih vojnih intervencija, subverzivnog delovanja i upotrebe različitih oblika i metoda »specijalnog rata« toliko proširuje taj pojam, ili bolje rečeno toliko ga zamagljuje, da se potreba dubljeg teorijskog razmatranja agresije nedvosmisleno nameće. U ovom trenutku nemam konkretnih sugestija u tom pogledu, ali dozvoljavam sebi da to notiram kao pitanje za razmatranje. Kada kao moguće pitanje naših razmatranja nudim pitanje definisanja agresije, mislim da u okruženju problema definisanja agresije treba, pored ostalog, obavezno uključiti i to šta je osnovni kriterijum prema kome se pouzdano može utvrditi da je agresija otpočela, i koji su to sadržaji — aktivnosti kojima se agresija i agresor eksponiraju. Zatim, koji su to kriterijumi, koji jednu od strana u sukobu kvalifikuju kao agresora. Moguća klasifikacija agresije onako kako to odgovara našim doktrinarnim načelima, jeste, takođe, jedno od pitanja koja ne bi bilo na odmet ponovo problematizovati na teorijski način. Na ova i slična pitanja se može odgovarati sa šireg teorijskog i sa čisto doktrinarnog stanovišta. Naravno, oba ova pristupa idu zajedno, jedan bez drugoga ne mogu, ali može biti naglasak na jednom ili drugom pristupu.

b) *Klasifikacija i karakteristike savremenih (budućih) ratova.* Ne može se reći da naša vojna publicistika ne obiluje napisima o ovoj temi, kao što se ne može reći da ona nije imala na tom planu

i određenih uspeha. Usuđujem se da tvrdim da u osnovi tu nema kardinalnih nepoznanica. Ali, u tu materiju moramo uneti više teorijskog reda, ne samo iz teorijskih već pre svega iz praktičnih razloga. Naime, kako razvrstavamo ratove, kako ih kvalifikujemo i karakterišemo, i kako u taj kontekst smeštamo rat koji nam može biti nametnut, mi ćemo tako dobrim delom zauzeti i određene stavove u pogledu naše pripreme i naših opredeljenja za njegovo vođenje. Nisam siguran da u podeli i klasifikaciji ratova, a i u njihovom karakterisanju ne prihvatamo delimično i neke šeme koje nisu izvorno rezultat naše vojnoteorijske misli. Ne plediram za teorijsko zatvaranje, ali se zalažem da svaku ideju koja nam dolazi sa strane kritički vrednujemo, i da prihvatamo samo ono što izvire iz biti našeg društva, naših temeljnih opredeljenja i da to dalje teorijski oblikujemo. U sklopu ovih nastojanja pitanje definisanja našeg oblika rata smatram veoma bitnim. Bez ovoga nisam siguran da ćemo valjano utemeljiti razmatranje oblika oružane borbe, oblika borbenih dejstava i svega onoga što pripada teorijskim osnovama naše strategije. Takođe nisam siguran da bi bez ovoga mogli pouzdano da razmatramo i razumemo ulogu subjekata i struktura društva u pripremi i vođenju oružane borbe u ONOR-u.

c) *Definisanje kategorijalnog sistema naše strategije.* Ne mislim da u ovoj oblasti možemo biti potpuno originalni, tim pre što je i klasična vojna misao, kao i ova savremena, mnoga pitanja iz ove teme dosta pouzdano rešila. Ali, mi i ovde mora da imamo vlastita viđenja, vlastite pristupe, pa i vlastitu teoriju koja u sebi mora da sadrži deo originalnog, u meri u kojoj nam je originalna i samostalna naša koncepcija. Za to imamo i teorijskih i praktičnih razloga. Uzmimo, na primer, pitanje oblika oružane borbe. Ni u jednoj strategiji kao u našoj nema te kategorije. Mi treba da pružimo dovoljno teorijske argumentacije za ili protiv tog opredeljenja. Neću se upuštati u detaljnu teorijsku eksplikaciju toga pitanja, jer je to stvar naših budućih razmatranja. Ali, usmerenja radi da napomenem da se u našoj publicistici povremeno javljaju mišljenja da smo mi stavom o istovremenom postojanju tri oblika oružane borbe (frontalnom, partizanskom i kombinovanom) malo preterali i da smo nedovoljno dosledni našem opštem strategijskom konceptu. Navodno, našoj koncepciji i doktrini i našoj strategiji je primaran kombinovani oblik a da ni jedan drugi ne može biti naše opredeljenje.

U nekim pristupima nudi nam se stav da u definisanju oblika oružane borbe počemo od oblika borbenih dejstava u kojima se svaki oblik oružane borbe realizuje, pa tek da se na osnovu uvida

u oblike borbenih dejstava opredeljujemo za pojedine oblike oružane borbe. Ja tvrdim da moramo ići obrnutim putem. Oblici oružane borbe su nešto za šta ćemo se u konkretnim prilikama opredeljivati, a izborom oblika borbenih dejstava nastojaćemo da odabrani oblik oružane borbe kao opredeljenje realizujemo.

U sklopu ovog kompleksa pitanja posebno izdvajam problem definisanja i karakteristika oružane borbe uopšte, a posebno oružane borbe u ONOR-u. Ovde za sada nemamo dovoljno uspeha. Mislim da naši naponi moraju biti usmereni na traganje za onim obeležjima koja bi nas uverila, odnosno razuverila u to da se kod nas radi o posebnom tipu oružane borbe u ONOR-u. Ima mišljenja da ONOR kao svojevrstan oblik — tip rata, po sebi uključuje i poseban tip oružane borbe kao svoj glavni sadržaj. Mi i ovo moramo teorijski preispitati kako bismo u tom pogledu zauzeli sigurnije stavove.

Što se tiče karakteristika oružane borbe nužno je da ih teorijski obrazložimo, jer će nam upravo to predstavljati onu objektivnu (ontološku) osnovu na kojoj ćemo zasnovati rasprave o zakonitostima, principima, načelima naše strategije, a kasnije i celokupnu problematiku pripreme i vođenja oružane borbe.

Kada kažem da treba da raspravljamo o kategorijalnom sistemu naše strategije, onda ne mislim da treba radikalno da menjamo ono što smo već izgradili i usvojili. Ako bismo težili nekakvom kvazi teorijskom čistunstvu, naneli bismo štetu jednoj praksi koja je već duboko uhvatila korene. U ovim stavovima (doktrina na strategijskom planu) i ne treba previše koketirati sa teorijskim perfekcijama, jer se živa i složena stvarnost otima strogoj logici teorijskog mišljenja. Ali sam za to da unesemo malo više reda, da razmotrimo opravdanost postojanja nekih kategorija.

Namerno sam nešto duže i detaljnije obrazlagao probleme definisanja kategorijalnog sistema naše strategije, jer to smatram jednim od ključnih pitanja naših budućih rasprava. Mislim čak da ćemo tu imati najviše teorijskih sporova, pa shodno tome predlažem da uložimo i najviše teorijskih napora. No, ja to pitanje uopšte nisam iscrpio. Nisam govorio o potrebi definisanja i obrazloženja principa naše strategije, o potrebi razmatranja zakona i zakonitosti oružane borbe, o problemima definisanja, klasifikovanja i objašnjenja sadržaja borbenih dejstava, o uključivanju svih struktura društva u oružanu borbu i za njen račun itd. To se naprosto podrazumeva. Naše buduće rasprave ta pitanja moraju razmatrati. Ja ih nisam potencirao, jer smatram da nećemo imati previše teorijskih sporova,

mada ćemo imati teškoća da to valjano obrazložimo i teorijski fundiramo. Ja sam, dakle, insistirao na onome što nas može najviše zaokupiti. Želim da naglasim da nas problemi i eventualni teorijski sporovi ne smeju obeshrabriti. Naprotiv, to treba da nas motiviše na maksimalne napore da u korektnoj borbi mišljenja dođemo do zadovoljavajućih odgovora. Mi smo to umeli činiti ranije, to smo više puta praktično dokazali. Ja sam u to ubeđen i ovom prilikom. Zato vas u ime organizatora ovih razgovora pozivam da uzmete učešće u raspravama, da u vašim sredinama i sami animirate što širu armijsku javnost, kako bi stavovi do kojih dođemo bili proizvod najšireg angažovanja armijskog javnog mnjenja.